Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2014–2015

34 213

Verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in 2014

Nr. 1

VERSLAG
Vastgesteld 28 mei 2015

De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten heeft de eer verslag uit te brengen over haar werkzaamheden in 2014.

De voorzitter van de commissie,
Zijlstra

De griffier van de commissie,
Van der Leeden

kst-34213-1
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

Samenstelling van de commissie

Ingevolge artikel 22 van het Reglement van Orde bestaat de com missie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten uit de voorzitters van de fracties.

De voorzitters van de fracties waren in 2014: Zijlstra (VVD), voorzitter van de commissie, Samsom (PvdA), Wilders (PVV), Roemer (SP), Van Haersma Buma (CDA), Pechtold (D66), Van Ojik (GroenLinks), Slob (ChristenUnie), Thieme (PvdD) en Van der Staaij (SGP) en alleen in het begin van 2014 Klein (50PLUS).

Beknopt overzicht van de in de verslagperiode verrichte werkzaamheden

De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (hierna: commissie) is in 2014 achttien maal bijeengekomen om te overleggen met de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), van Defensie en van Veiligheid en Justitie (V&J) en over interne aangelegenheden.
De Minister van BZK wordt in de vergaderingen bijgestaan door de directeur- generaal van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de secretaris-generaal van het ministerie, de Minister van Defensie door de directeur van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) en de secretaris-generaal van het ministerie en de Minister van Veiligheid en Justitie (V&J) door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV).
In het jaarverslag wordt ingegaan op geagendeerde onderwerpen en stukken die de commissie heeft ontvangen en die de in de commissie zijn besproken. Het jaarverslag is, mede als gevolg van het staatsgeheime karakter van de gedeelde informatie, geen limitatieve opsomming van de onderwerpen die in de commissie aan de orde zijn geweest.

De opkomst bij de vergaderingen in 2014 is met een gemiddelde opkomstpercentage van 70% goed te noemen.
Op 30 januari 2014 heeft de commissie, mede naar aanleiding van het rapport van de Commissie evaluatie Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (commissie Dessens) – gesproken over de huidige werkwijze van de commissie en de mogelijkheden en behoefte om die in de toekomst te versterken en aan te scherpen.

Op 5, 13 en 18 februari en 6 en 13 maart 2014 is de commissie bijeen geweest om in het licht van het plenair debat over het verzamelen van 1,8 miljoen metadata van telefoonverkeer door de Nederlandse veiligheidsdiensten te spreken over de informatievoorziening aan de commissie betreffende dit onderwerp. Op 13 februari heeft de voorzitter van de commissie namens de commissie in het openbaar een reactie gegeven op dit onderwerp. Op 18 februari 2014 heeft de commissie vervolgens een verklaring uitgebracht waarin de commissie is ingegaan op de wijze waarop zij over de verzameling van 1,8 miljoen records metadata door Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten is geïnformeerd.

Op 27 maart 2014 heeft de commissie gesproken over het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (dit is een globale analyse van de nationale en internationale terroristische dreiging tegen Nederland en Nederlandse belangen in het buitenland ten behoeve van de ambtelijke en politieke leiding en beleidsmakers) het Nationaal Inlichtingenbeeld (dit is een gezamenlijk product van de AIVD en MIVD ten behoeve van het ondersteunen van de politieke en beleidsmatige besluitvorming waarin wordt teruggekeken op ontwikkelingen en verwachtingen voor de toekomst

worden aangegeven) en de Driemaandelijkse Rapportage AIVD over het vierde kwartaal 2013 (dit betreft een verantwoording van activiteiten van de AIVD die zijn uitgevoerd op grond van het jaarplan, over de resultaten van onderzoeken en activiteiten en acties die AIVD daarop heeft genomen).
In het kader van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland, het Nationaal Inlichtingenbeeld en de Driemaandelijkse Rapportage AIVD over het vierde kwartaal 2013 is voornamelijk gesproken over de problematiek en de stand van zaken betreffende de terugkeerders van en uitreizigers naar Syrië. Gesproken is o.a. over het beslag dat het legt op de capaciteit van de AIVD, de samenwerking tussen de AIVD, andere overheidsdiensten en de lokale autoriteiten en de genomen maatregelen. Ook is gesproken over samenwerking tussen de inlichtingendiensten op Europees niveau.
Verder is in deze vergadering het Toezichtsrapport van de CTIVD over gegevensverwerking op het gebied van telecommunicatie door de AIVD en MIVD (rapport 38) en de verschillende opties betreffende veilig bellen aan de orde geweest.
Tijdens deze vergadering heeft de commissie overleg gevoerd met de ministers van BZK, Defensie en V&J.

Op 7 april 2014 heeft de een gesprek gehad met de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (hierna: CTIVD) en de Commissie evaluatie Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (commissie Dessens) over de conclusies en aanbevelingen van het onderzoeksrapport van de commissie Dessens die zich met name richten op de CIVD en de reactie van CTIVD op dit rapport. In dit overleg is o.a. gesproken over de wijze waarop het functioneren van de CIVD en de wisselwerking tussen de CIVD en CTIVD verder kan worden versterkt.

In de vergadering van 22 mei 2014 heeft de commissie met de Minister van BZK gesproken over de Driemaandelijkse Rapportage AIVD over het eerste kwartaal 2014. In dit kader is o.a. gesproken de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de AIVD en de MIVD (in de vorm van gezamenlijke teams, projectmatige samenwerking en de Joint Sigint Cyber Unit), de informatiepositie van de AIVD met betrekking tot de terugkeerders en de stand van zaken met betrekking tot de ontvoerde Nederlander. Daarnaast werd de commissie met betrekking tot de problematiek van uitreizigers en terugkeerders geïnformeerd over de werkwijze en informatiepositie van de AIVD en de samenwerking tussen de AIVD, politie en OM om de problematiek van de terugkeerders aan te pakken. Verder is de commissie geïnformeerd vanuit de ervaringen die zijn opgedaan in Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk over de problematiek van de zogenaamde «sleepers» (personen die nu niet in actie zijn, maar zich in een later stadium kunnen manifesteren. Tenslotte is de commissie geïnformeerd over onderzoek naar aanslagplannen en de inlichtingenpositie van de AIVD.
Tijdens deze vergadering is ook het geheime Jaarverslag van de AIVD over 2013 (dit geeft inzicht in realisatie van de doelen van het jaarplan 2013) besproken. In dit kader is gesproken over de achtergrond van de toe- en afname van de inzet van bijzondere bevoegdheden en inlichtingenmiddelen, alsmede de producten van de AIVD.
Tenslotte is in deze vergadering gesproken over een voorstel tot het uitvoeren van onderzoek naar de parlementaire controle op het functioneren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Besloten is met voorstellen te komen om de werkwijze van de commissie verder vorm te geven en zo mogelijk aan te scherpen en daarbij gebruik maken van de expertise van de CTIVD en de commissie Dessens.

Op 5 juni 2014 heeft de commissie met de ministers van BZK en Defensie gesproken over de uitwisseling van gegevens met buitenlandse inlichtin-

gendiensten. In dit kader is toegezegd dat de commissie nader zal worden geïnformeerd over de richtsnoeren die gelden bij het delen van informatie met buitenlandse inlichtingendiensten.
Verder is in deze vergadering de commissie geïnformeerd over de stand van zaken van de bezuinigingen bij de AIVD. Opgemerkt werd dat de bezuiniging bij de AIVD van € 34 miljoen ongeveer een zesde van het totale budget omvat. Voor een groot deel kan de bezuiniging worden opgevangen door efficiency-maatregelen en door co-locatie (AIVD en MIVD op dezelfde locatie). Vanwege de ontwikkelingen in het jihadisme zal er niet worden bezuinigd op de taken radicalisering en extremisme en digitale spionage. In de vergadering is o.a. van gedachten gewisseld over het tijdbeslag van de besluitvorming over de invulling van de bezuiniging, de wijze waarop de bezuiniging in overleg met andere partijen inhoud en vorm wordt gegeven, het stellen van prioriteiten binnen de AIVD, de mogelijkheden van het behalen van efficiencywinst door het delen van informatie met andere landen en samenwerking met buitenlandse inlichtingendiensten. Toegezegd is dat de commissie zal worden geïnformeerd over de wijze waarop de afbouw van enkele taken en teams zal worden ingevuld en wat de operationele gevolgen (de gevolgen voor operaties, kennisniveau, informatiepositie) hiervan zullen zijn.

Op 3 juli 2014 heeft de commissie gesproken met de ministers van BZK, Defensie en V&J.
Het eerste onderwerp dat aan de orde kwam was het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland nr. 36. In dit kader is wederom uitvoerig gesproken over de problematiek van uitreizigers en terugkeerders. Verder is gesproken over de fondswerving voor de jihad door internationale netwerken, de (ook in Nederland) oplaaiende spanning tussen soennieten en sjiieten, het onder druk staan van de weerbaarheid van de moslimbevolking door intimiderend optreden van een kleine groep jihadistische jongeren, het actieplan tegen de jihad, transnationale netwerken van jihadisten, de EU-samenwerking tegen de jihad in EU-context, de invulling en onderbouwing c.q. nadere specificering van de intensivering van € 25 miljoen bij de AIVD en de invulling van de reeds gerealiseerde bezuiniging.
Verder is in de vergadering gesproken over het geheime Jaarverslag MIVD 2013 (het jaarverslag informeert over uitvoering Jaarplan 2013 en ontwikkelingen van inlichtingenpositie van de MIVD). Hierbij kwamen o.a. de volgende onderwerpen aan de orde: het gebruik van door Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten verstrekte data aan buitenlandse inlichtingendiensten, de informatiepositie in Afghanistan, taalcapaciteit, samenwerking tussen de MIVD en AIVD en de informatiepositie in Syrië.
In het kader van Nationaal Inlichtingenbeeld mei 2014 is gesproken over de vrijlating van vier Franse gijzelaars in Mali, de proof of life van gijzelaars, waaronder de ontvoerde Nederlander, de inlichtingencapaciteit van de AIVD en MIVD in het licht van de ontwikkelingen van ISIS en het kalifaat en de machtsverschuivingen in Libië en Tunesië en de verplaatsing naar Maghreb.
Tenslotte is gesproken over het Toezichtsrapport nr. 37 van de CTIVD inzake de inzet van enkele langlopende agentenoperaties door de AIVD.

De vergaderingen van 29 juli en 15 augustus 2014 van de commissie in aanwezigheid van de ministers van BZK, Defensie en V&J stonden in het teken van de MH17 ramp. De commissie is op de hoogte gebracht van de stand van zaken en ontwikkelingen in het onderzoek (op de crashsite), en de informatie- en inlichtingenpositie van de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de samenwerking met andere diensten.

Vervolgens is de commissie bijeengeweest in de vergadering van 11 september 2014. In aanwezigheid van de ministers van BZK en

Defensie is o.a. gesproken over de ontwikkelingen ten aanzien van IS en de Russische Federatie en Oekraïne. In dit kader zijn diverse vragen vanuit de commissie – over Rusland en Oekraine, het effect van de sancties tegen Rusland, de relatie tussen IS met de gematigde groeperingen en de oppositie in Syrië, de controverse tussen IS en Jabhat al Nusra, de strafrechtelijke en bestuursrechtelijke en civielrechtelijke aspecten van de arrestatie van enkele gezinnen uit Huizen – beantwoord.
Verder is in deze vergadering gesproken over het niveau van samenwerking met buitenlandse inlichtingendiensten.
In het kader van het Nationaal Inlichtingenbeeld september 2014 is van gedachten gewisseld naar aanleiding van vragen vanuit de commissie o.a. over de aanwijzingen voor aanslagvoorbereidingen in Europa, de dreiging van personen die in contact staan met jihadistische netwerken in Syrië, de aanwezigheid van slapende cellen van IS in Europa om aanslagen uit te voeren, de machtsverhoudingen in Oekraïne en de aanwezigheid van marineschepen in de wateren van Aruba. Bij dit agendapunt is langer stilgestaan bij de situatie in Nederland en de dreiging in Europa m.b.t. het jihadisme (uitreizigers en terugkeerders) en de situatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika.
Verder is de commissie nader geïnformeerd over de invulling van de bezuinigingen en investeringen bij de AIVD.
Tenslotte heeft de commissie gesproken over de Eerste Voortgangsrapportage AIVD 2014 (dit betreft een rapportage over uitvoering jaarplannen en ontwikkeling inlichtingenpositie). In dit kader is van gedachten gewisseld over de extra capaciteitsinzet om meer dekking te krijgen op jihadisme en uitreizigers en denkrichtingen met betrekking tot kabelgebonden communicatie.

In de vergadering op 9 oktober 2014 met de Minister van BZK en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid is gesproken over de uitwisseling van vertrouwelijke en geheime informatie en (on)veilige communicatie met telefoons.
Daarnaast is de commissie uitvoerig geïnformeerd over de ontwikkelingen en stand van zaken van IS, de uitreizigers en terugkeerders. In dit kader is o.a. gesproken over de complexiteit van de geopolitieke context van de dreiging vanuit Syrië en Irak, de focus op de terugkeerders (de achterkant van het probleem) en hoe om te gaan met de duizenden sympathisanten en de snelle radicaliseringsprocessen (voorkant van het probleem), de effectiviteit van de brede aanpak (waarbij gemeenten, welzijn, scholen, politie betrokken zijn), de dreigementen van ISIS tegen het Westen en de oproep van ISIS tot het plegen van aanslagen in het Westen, de aantrekkingskracht van ISIS en de problematiek van sleepers cellen, lone wolves en snelle radicaliseringen. Tenslotte is de commissie geïnformeerd over de betekenis van het dreigingsniveau substantieel.

De commissie heeft op 6 november 2014 in aanwezigheid van de ministers van BZK en V&J gesproken over de aard en (groei) van de omvang van geldstromen naar strijders in Syrië en de aanpak van terrorismefinanciering.
Vervolgens is de commissie geïnformeerd over de stand van zaken van de (militaire aspecten) van het onderzoek naar de ramp met de MH17. In dit kader is gesproken over de informatieverstrekking vanuit de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten richting het OM en het delen van informatie met luchtvaartmaatschappijen.
Daarnaast is gesproken over het Toezichtsrapport nr. 40 van de CTIVD inzake de inzet van de afluisterbevoegdheid en van de bevoegdheid tot de selectie van sigint door de AIVD. Met de Minister van BZK is gesproken over de wenselijkheid van het wel of niet openbaar maken van het aantal taps in het licht van andere modi operandi, zoals insluipingen, richtmicrofoons, etc.

In de vergadering van 13 november 2014 heeft de commissie gesproken met de ministers van BZK en V&J. In deze vergadering stond het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland nr. 37 centraal.
Op verzoek van de leden van de commissie zijn enkele passages uit het dreigingsbeeld – zoals de voorbereiding van aanslagen in Europa, de steeds omvangrijkere rol van Nederland, jihadisten die niet (kunnen) uitreizen en in Nederland solitair aanslagen kunnen plegen, oproepen van Nederlanders in de strijdgebieden oproepen om een daad te stellen tegen Nederland, de extra beveiliging van het Tweede Kamergebouw – nader toegelicht.
Opgemerkt werd dat het dreigingsbeeld in de afgelopen twee jaar breder en diffuser is geworden, door terugkerende strijders met een opdracht, netwerken in Syrië die aanslagen in Europa plannen en sympathisanten en aanhangers van IS in Nederland die aanslagen plannen. Verder is een toelichting gegeven op de situatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, de strijd tussen Al Qaida en ISIS, het mediabericht over een zelfmoordaanslag door een Nederlander in Bagdad, de dreiging in Jemen, aanslagplots in Nederland, de risicoschatting van en de inzet van inlichtingenmiddelen tegen de terugkeerders, het onderkennen en verijdelen van concrete dreigingen en de bedreigingen. Tenslotte heeft de commissie gevraagd naar de situatie van ontvoerde Nederlander.

De laatste vergadering in 2014 vond plaats op 11 december 2014.
In deze vergadering met de ministers van BZK en Defensie is gesproken over de terugkeerders uit Syrië. De commissie heeft een overzicht gekregen van de terugkeerders, welk risico ze vormen, hun intenties en de aanpak van deze groep. In dit kader is opgemerkt dat er tussen de inlichtingendiensten van de betrokken Europese landen veel informatie wordt uitgewisseld en er sprake is van een repressieve aanpak. Er vindt uitwisseling plaats van best practices, zodat de aanpak van de terugkeerders kan worden versterkt.
Daarnaast is in deze vergadering gesproken over Tweede Voortgangsrapportage van de AIVD in 2014. In dit kader is de commissie geïnformeerd over de realisatie van de beoogde dekkingsgraden, doelstellingen en inlichtingenpositie op diverse onderwerpen en landen (en specifiek naar de opgebouwde humint), herprioritering binnen de AIVD naar aanleiding van ontwikkelingen in Syrië (ISIS), Rusland en Oekraïne. De commissie is uiteengezet dat het niet behalen van een dekkingsgraad met betrekking tot een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld rekruterende activiteiten, uitreizigers, cyber of sociale media) of land het gevolg kan zijn van beperktere capaciteit, maar ook van een andere werkwijze of wijziging in de informatieoverdracht.
Vervolgens is de commissie geïnformeerd over de ontwikkelingen en stand van zaken betreffende het onderzoek van de MIVD en AIVD naar de MH17 ramp. Tenslotte heeft de commissie in afwezigheid van de ministers het rapport «Traject versterking functioneren CIVD» – dat in opdracht van de commissie is opgesteld door de griffier en twee externe deskundigen – besproken.

De behandeling van brieven van derden

De commissie behandelde enkele brieven van burgers en instellingen.